כיצד

העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו ^א^אלא לוקה ארבעים מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים: **גמ'** הא כיצד אין העדים נעשים זוממין מיבעי ליה ועוד ^א)^מדקתני לקמן אבל ^ב)^אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין ^ג)^(מכלל דאלו אין זוממין) תנא התם קאי ^ד)^^ב^כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה ^ג^חוץ מזוממי בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת ויש עדים זוממין אחרים שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר אלא מלקות ארבעים כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה את הארבעים מנהני מילי א"ר יהושע בן לוי ^ה)^(אמר ר"ש בן לקיש) דאמר קרא ^י^ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה בעינן כאשר זמם לעשות וליכא בר פדא אומר ק"ו ומה המחלל אינו מתחלל הבא לחלל ולא חילל אינו דין שלא יתחלל מתקיף לה רבינא אם כן בטלת תורת עדים זוממין ומה

כיצד העדים נעשין זוממין כו'. בגמרא מפרש מאי קאמר: את איש פלוני. כהן: **שהוא בן גרושה.** כפניו נתגרשה אמו ^א)^קודם שנולד והרי הוא חלל ופסול: **אין אומרים.** אם הוזמו והן כהנים יעשה זה בן גרושה וחלוצה לקיים בו ^ב)^כאשר זמם אלא סופג את הארבעים ובגמרא מפרש טעמא: **שחייב גלות.** שהרג את הנפש בשוגג: **גמ'** ה"ג האי כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה ועוד דקתני לקמן (דף ה.) אבל אמרו להם כו': **כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה.** דהא לא מקיימת בהו כאשר זמם: **ועוד.** מאי קא בעי תנא כיצד נעשין זוממין הא קתני לה לקמן כיצד דין זוממין דקתני במתני' אבל אמרו להם המזימים היאך אתם מעידים עדות זו והלא הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני כו': **הכא קאי.** מסנהדרין סליק דתנן בשילהי אלו הן הנחנקין דהוא סיומא דסנהדרין דיש זוממין שנשתנו במקצת מדין הזמה כדקתני כל הזוממין מקדימים לאותה מיתה כלומר אין להם לנפות מיתה אחרת אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון: **חוץ מזוממי בת כהן.** נשואה שאע"פ שנגמר דינה לשריפה על פיהם הם בחנק כדילפינן התם (דף נ.) היא בשריפה ואין בועלה בשריפה אלא בחנק כשאר אשת איש והזוממין משכימין למיתה שחייבו את הבועל דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו (שם) וקאמר הכא עוד יש זוממין אחרים שאין מקיימין בהן דין הזמה כלל אלא מלקות ועלה מפרש כיצד אותן העדים שאין מקיימין בהן דין הזמה נעשין זוממין מעידים אנו כו': **ולא לזרעו.** ואם תעשהו חלל והוא כהן פסלת את זרעו לעולם: **בעינן כאשר זמם.** והוא זמם לפסול את הנדון ולא את זרעו: **המחלל אינו מתחלל.** כהן הנושא את הגרושה שמחלל את זרעו אין הוא עצמו מתחלל מן הכהונה: **הבא לחלל ולא חילל.** עד זומם שרצה לחלל ולא חיללו אינו דין כו': **אם כן.** אם באת לדרוש ק"ו זה בעדים זוממים בטלת תורת הזמתם: ומה

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים כו'. תימה כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה א"כ גם בשלא יוזמו איך יעשה על פיהם בן גרושה (א) דהכי הוא האמת ומאי הא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות * וי"ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה וקשה דא"כ מאי קאמר פרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר לאסרה על בעלה באנו והויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ומאי קאמר והא מ"מ לוקין וי"ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקיים כאשר זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון אלא לשוייה בן גרושה ובן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה * ועי"ל דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא מיישינן כלל באתה יכול להזימה דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה (ב) ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם אבל התם גבי נערה המאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עליהן ^ח)^דאם התרו בה מיקטלי אינהו כשהוזמו ואילו איהי בלא הוזמו ^ט)^(והתם איירי בלא התרו וכיון דכאשר זמם קאי עלייהו) לכך בעינן אתה יכול להזימה ויש לדקדק אמאי לא נקט מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר כו' דזה הוה שייך בין בישראל בין בכהנים ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים ויש ליישב דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן כדאיתא בגמרא ולכך נקט מידי דשייך בכהונה: **מעידין** אנו באיש פלוני שחייב גלות. וא"ת היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן והא יכול לומר מזיד הייתי כדאמר גבי אכלת חלב בפ"ק דבבא מציעא (דף ג:) וי"ל דמיירי כשראו בו רגלים לדבר שנשמט הברזל מקתו ואיכא למימר דלא נתכוין אבל קשה מהא דתנן פרק אלו הן הגולין (לקמן דף ט:) דשונא אינו גולה לאו כי האי גוונא דומיא דאוהב גולה ומאי אינו גולה כיון דלאו דהוי רגלים לדבר וי"ל דשאני שונא דיש לנו לומר טפי דבכוונה הכהו ועוד י"ל דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר והשתא ניחא משונא ומ"מ אוהב גולה כגון דשתיק כשאמרו לו העדים בודאי אי הוה אמר לא הרגתיו יכול לתרץ ולומר לא הרגתיו שוגג אלא מזיד כמו ^י)^בלא אכלתי חלב אבל כיון דשתק כהודאה דמיא: **כל** הזוממין מקדימין לאותה מיתה. פי' הקונטרס שאין להם נס והמלטה וקשה דמאי קמ"ל פשיטא ובכתובות ^כ)^ פירש שרוצה לומר מקדימין שלא יענו הדין וגם זה קשה דמאי קמ"ל פשיטא לכך פירש ר"י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה צריך להמיתן במיתה (ג) שהמיתו אבל ודאי אם אינו יכול אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתניא ^ל)^הכה תכה (ב"מ דף לא:) וקשה דאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובין הבאין כאחד וכן קשה דבתוספתא (פ"ב דסנהדרין) תניא ^מ)^אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי (ד) הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובין הבאים כאחד ותירץ ה"ר יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות ב"ד אבל ^נ)^מד' מיתות ב"ד פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות: **זוממי** בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת. בועלה דדרשינן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו (ה) דדרשינן לאחיו ולא לאחותו וא"ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו תיפוק ליה מהיא דנפקא לן דדרשינן (סנהדרין נא.) את אביה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי"ל הואיל וזוממיה באו לחייבה שריפה לא יכלא לאוקומי מיעוטא דהיא אלא בבועלה ולא ממעטינן זוממין ^ס)^(אלא מן (ו) אחיו) אבל כיון דכתיב אחיו דרשינן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב אחיו אמאי איצטריך למעוטי זוממין מהיא וי"ל דאי מלאחיו הוה אמינא דה"מ כשהבועל היה נדון קרינן ביה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט' שנים ויום אחד או שלא הכירו הבועל לא קרינן ביה לאחיו קמ"ל היא ולא (ז) זוממין למעוטי זוממין בכל ענין ומתחלה היה ר"י מסופק בהאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מעין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממי (ח) זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק אלא שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבועלה כגון שהוא קטן כדפירשתי ולפ"ה קאמרי זוממי זוממין בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אע"פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד** מדקתני לקמן. ^ע)^פיר' הקונטרס דמאי בעי כיצד וכו' הא קתני (ט) לקמן וכו' ועוד יש לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר דלשון הזמה הוא זה אינו דעל כרחך דין הזמה קאמר כדקתני ולאלומי קושיתא קמייתא: **בעינן** באשר זמם וליכא. קשיא היכא שמעידין שהוא מלרי שני דלאין באין לפסול זרעו כי אם לפסלו א"כ נפסול * וי"ל דמ"מ אשתו נפסלת דפסלה בביאתו וכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לאשתו: ומה

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קי טוש"ע סי' לח:
ב ב מיי' שם פי"ח הל' א סמג שם:
ג ג מיי' שם פ"כ הל' י סמג שם:

◆

מוסף רש"י

כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה. שהיו מחייבין את הנידון, חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. כלומר וכל הבועלים נידונין כמיתת הנבעלת חוץ מבועל בת כהן (סנהדרין צ.).

◆

רבינו חננאל

כיצד העדים נעשין זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה כו'. ואקשינן [הא כיצד וכו'] היאך אתם מעידים ביום פלוני שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין. ופרקינן תנא התם קאי כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. ויש עדים אחרים שאין בהם הזמה כל עיקר אלא מלקות בעלמא כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה כו' אין אומרים יעשה זה בן גרושה כו'. שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסליה ליה לדידיה לחודיה. בעינן כאשר זמם וליכא. כלומר הוא לא בא אלא לפסול לו ולזרעו ואם באת לפוסלו לו לבדו הנה לא נעשה כאשר זמם לעשות. בר פדא אמר ק"ו המחלל אינו מתחלל פי' כהן גדול א) שבא על אלמנה ותיללה הוא אינו מתחלל העד שבא לחלל והעיד עליו שהוא בן גרושה ונתכוין לחללו ולא חיללו אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך

א) עי' רש"י ורבינו נקטו לה בכ"ג דכתיב להדיא בקרא ועי' קידושין עו ע' סוטה כג ב':

מסורת הש"ם

א) גירסת מהר"מ דקתני, ב) [לקמן ה.], ג) מהרש"מ, ד) סנהדרין פט. ע"ש, ה) [ליתא בילקוט], ו) [עי' פרש"מ], ז) [דברים יט], ח) רש"א דהא אם, ט) רש"ל מ"ז, י) [כריתות יב.], כ) [דף מה. ע"ש], ל) רש"ל מות יומת כו'. [ועין רש"א], מ) נ"ל כל חייבי מיתות שאי אתה יכול כו'. ועיין רש"א, נ) כל מיתות ב"ד פשיטא דנמיתם בכל חייבי מיתות. מהרש"ם, ס) רש"ל מ"ז, ע) רש"ל הוא כפירוש הקונט'.

◆

תורה אור השלם

1. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט

◆

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מעידין כו' וי"ל כיון דלוקין. עי' סיטה מקובצת ב"ק דף עה ע"ב ד"ה עדות שאי אתה יכול להזימה: **בא"ד** ועי"ל דגבי עדות דב"ג. קשה לי בזה מסוגיא דכתובות דף לג ע"א דאי"ל דאיה עדים זוממין ממונא משלם מלקי לא לקי משום דלאו בני התראה נינהו. משמע דאי בני התראה דאוי לומר יותר דמלקי לקי והא אם יהיה הדין דממונא לא משלם בטלה כל העדות דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה דבזה אין דומה לב"ג דלא קרא דהזמה קאי על הממון דהא משכחת בלא אתרו. וא"כ אדרבה אם לי"ל התראה אפשר לומר יותר דמלקי לקי ולא יהיה בממון כלל דין הזמה ולא קאי עלה ועשיתם כאשר זמם. עכ"פ אם צריכין התראה א"כ משכחת בממון כאשר זמם בלא אתרו. וכשאתרו אם לא ישלמו ממון יהיה בכלל עדות שאי אתה יכול להזימה: ד"ה בעינן כו' וי"ל דמ"מ אשתו נפסלת. לכאורה עדיין קשה לר"י ביבמות דף סח דמאלי שני אינו פוסל את אשתו:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מעידין וכו' בן גרושה וחלוצה דהכי: **(ב)** בא"ד גרושה וחלוצה ולא: **(ג)** ד"ה כל כו' במיתה שרצו להמית אותו אבל אם ודאי שאינן יכולים להמיתו באותה מיתה אפ"ה נמיתם: **(ד)** בא"ד ואמאי הא סוי: **(ה)** ד"ה זוממי כו' לאחיו ודרשינן לאחיו: **(ו)** בא"ד לאחיו אבל כיון דכתיב לאחיו וכו' אבל קשה כיון דכתיב לאחיו וכו' וי"ל דלאי מלאחיו הוה: **(ז)** בא"ד ולא זוממיה למעוטי: **(ח)** בא"ד זוממי זוממיה והשתא למה ליה זוממי זוממיה בחנק: **(ט)** ד"ה ועוד וכו' קתני לה לקמן: